

צילום: אילן בר-דוד

זו ילדותם השנייה

מהו ספר-הילדים האהוב עליכם? חוקרים מן המחלקה לספרות עברית הציגו את בחירתם לפני משתתפי התוכנית "אקדמיה בספריה"

תתפלאו, אבל פעם קראנו ספרים. "תולעת ספרים" היה שם-חיבה ולא זן טפילי שעושה שמות בדפים ובכריכות. חמישה מרצים מן המחלקה לספרות עברית, שהוזמנו להרצות לפני משתתפי התוכנית "אקדמיה בספריה", נזכרו בספרים שעיצבו את ילדותם.

נושא הרצאותיהם היה "ספר-הילדים שעשה אותי", ובמהלכן הוצגו יצירות-ספרות שהשפיעו עליהם בנעוריהם והן נבחנו בעיניים בוגרות וביקורתיות. בהרצאות נידונו האופנים העמוקים והמורכבים שבהם ספרי הילדים והנוער משכו את לבנו

בצעירותנו, השפיעו על תפישותינו כבוגרים ואף על זהותנו. לפני הקהל הוצג מגוון רחב של יצירות: חלקן מוכרות היטב וחלקן חדשות, חלקן יצירות קאנוניות של מחבר אחד וחלקן יצירות עממיות שמשנות נוסחים וגרסאות במעברים בין תרבויות. ההרצאה הראשונה בסדרה ניתנה על-ידי פרופ' אילנה רוזן, חוקרת ספרות תיעודית של יהודים וישראלים שחיו ופעלו במאה העשרים. ההרצאה נפתחה בהצגת גיבורת-ילדות מוכרת היטב: בילבי בת גרב. פרופ' רוזן הראתה כיצד בילבי קיימה פמיניזם בפועל בהיותה דמות פרועה, פורצת גבולות ומסגרות, חזקה, פעילה, עצמאית וחכמה, שלא נענית לתכתיבים המצופים מילדה קטנה. המרצה סיפרה שהוקסמה מדמותה שובת-הלב של בילבי ולכן המשיכה, אם מדעת ואם שלא מדעת, לעסוק

גם במחקריה בנושאים גיבורות. היא הציגה לפני הקהל עדויות מוקלטות של נשים, ניצולות השואה ולוחמות פלמ"ח, והראתה שגם הן, בדומה לבילבי, לא נענו לתכתיבים המצופים מהן, פרצו גבולות והפכו לנשים גיבורות, בשר ודם.

בהרצאה השנייה בסדרה עסק ד"ר רועי גרינוולד, מרצה לספרות עברית ולספרות יידיש ומתרגם מיידיש, בסיפור קצר בשם "האולר" מאת שלום עליכם, שהוא אחת מיצירות-המופת של ספרות הילדים ביידיש. עלילתו מתארת סיפור-התבגרות אוניברסאלי: ילד משתוקק לאולר, גונב אותו מאורח שבא לבקר בבית המשפחה, מתייסר בייסורי אשמה ומחליט להיפטר מן הגניבה. ד"ר גרינוולד הציג קריאה פסיכואנליטית, ולפיה התשוקה לסכין היא גם תשוקתו של נער הנמצא בשלבי ההתבגרות המינית.

במה אופשיה

מאת מירי אמבילו תמנו

מחרוזת יומית

הבוקר התעוררתי עם תובנה מרעישה: החיים הם מיכל ענקי שיוצקים לתוכו שברי רגעים מעצימים; לעיתים הם הופכים לקשיחים ולעיתים לגמישים בערבוביה של חמשת החושים: מגע, ראייה, שמיעה, טעם וריח. הם מאגדים וצורבים את החוויה במוח. החוויות מכל שבריר שנייה בחיינו הן תמרורי הוראה ואזהרה, והידע נצרב עם החוויה. אז כבר היום אמצו חוויות טובות ומעצימות לחיכם, כי הן המעצבות את התנהגותכם. צרו מחרוזות ועינדו אותן כל יום על צווארכם לכבוד היום החדש שמגיע.

תפילת המשرد

אנא אלוקיי, עשה שבכל בוקר יהיו לי כמויות של צחוק לחלוק אותן עם אחרים. אנא אלוקיי, עשה שבכל בוקר אתעורר לאור הזריחה, והיא תלווה אותי כל היום, כל הזמן. תודה אלוקיי, שאני עודני, אם גם לפעמים השמש לא זורחת במלוא תפארתה והדרה.

מירי אמבילו תמנו, סיימה תואר ראשון במינהל ומדיניות ציבורית, עובדת בלשכת הרקטור. ה"אני מאמין" שלה הוא: "בכל קושי טמונה הזדמנות גדולה".

עובדים המעוניינים להשתתף במדור מוזמנים לשלוח את יצירותיהם למערכת 'אבג'. יצירה שתפרסם תזכה את היוצר בפרס.

והציע אתוס של גבורה וכוח. ההרצאה הרביעית ניתנה על-די ד"ר פיטר ש. לנרד 4, חוקר ספרות ימי-הביניים. מחקריו עוסקים בדיאלוג בין תרבויות ודתות דרך יצירות-הספרות של הקהילות השונות. ד"ר לנרד הציג לפני הקהל את היצירה "רומן אלכסנדר" – חיבור מן העת העתיקה המתאר את חייו של אלכסנדר מוקדון: לידתו, נעוריו, עלילותיו הצבאיות, ומותו. הספר חובר בעת העתיקה בשפה היוונית, ונעשה עד מהרה ספר פופולרי ומשפיע ביותר – אחד הספרים הראשונים שילדים קראו מיד לאחר שלמדו לקרוא בתנ"ך, או בברית החדשה, או בקוראן. ד"ר לנרד הציג את המקורות המצריים והמקדוניים של היצירה, לצד גרסאות נוספות לאותו סיפור מתרבויות שונות ומתקופות שונות. דרך סיפורו המרתק של אלכסנדר מוקדון וכיבושיו הראה המרצה כיצד יצירה פושטת ולובשת צורה בהתאם לתרבות שבתוכה היא מסופרת. את ההרצאה האחרונה בסדרה, שהתקיימה במסגרת אירועי "חודש הקריאה" בספרייה הירצה פרופ' יגאל שוורץ 5, מיוזמי התוכנית "אקדמיה בספרייה", מרצה לספרות חדשה וראש 'מכון הקשרים לחקר התרבות והספרות היהודית והישראלית', עורך וסופר. פרופ' שוורץ השווה בהרצאתו שתי יצירות שונות בתכלית: הסיפור הקצר "פנים אחרות" מאת גדול הסופרים העברים ש"י עגנון, והמעשייה הידועה "החתול במגפיים". המרצה הראה כיצד שתי היצירות מציעות "גישות טיפוליות" שונות שיש ביניהן הבדל תהומי – גישת הפסיכואנליזה וגישת ספרות הילדים, והסביר כיצד כבר בגיל צעיר פסל גישה אחת ואימץ את האחרת.

בהרצאה נדונו גם תנאי החיים היהודיים במזרח אירופה בשלהי המאה התשע-עשרה. לאורך ההרצאה תירגם ד"ר גרינוולד קטעים מן המקור היידי לעברית ודן לעומק במשמעותם המילולית והתרבותית של ביטויים מוכרים מידיש. הרצאתו הראתה כי מה שנקרא כסיפור פשוט לילדים הוא יצירה בעלת עומקים ורבדים נסתרים.

השלישית בסדרת ההרצאות הייתה הרצאתו של ד"ר חיים וייס 3, שמומחיתו היא ספרות חז"ל. ד"ר וייס הציג שני גיבורי-ילדות פרטיים שלו המעלים שני אתוסים מנוגדים: רבי עקיבא, והנער טובול כפי שהוא מתואר בספר "צוללים קדימה" מאת דבורה עומר. המרצה בחן את דמותו של רבי עקיבא, חכם שחי בארץ ישראל במאה השנייה לספירה, כפי שהוא מוצג בלקט אגדות חז"ל "כה עשו חכמינו" – ספר שיועד לחינוך הרך הדתי. באמצעות קריאה ביקורתית המשווה בין המקורות החז"ליים ובין העיבוד לילדים הראה ד"ר וייס כיצד אפשר ליצור סיפור מותאם לילדים ולעולמם מתוך חומרים שיועדו למבוגרים בתרבות שונה ורחוקה. רבי עקיבא מתגלה בסיפור לילדים כאדם חלש מבחינה גופנית אבל גדול בתורה. ניגוד מוחלט לדמות זו הוא הנער טובול מן הספר "צוללים קדימה", שברח מביתו באלג'יר כדי לעלות לישראל. ד"ר וייס הראה כיצד הספר מכונן זהות ארץ-ישראלית חדשה, שבמהלכה הגיבור נדרש לוותר על מאפייניו המסורתיים ואפילו על שמו הפרטי והופך מעולה חדש שאינו מסתדר מבחינה חברתית לדמות ה"צבר", קיבוצניק ואיש-צבא. המרצה הראה כיצד הספר לקח חלק במדיניות כור-ההיתוך שרווחה בארץ בשנות ה-70,